

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת ויקהל פקודי תשע"ז

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" (לה, א)
פירש"י למחרת יום הכפורים ע"כ. יש לומר בדרך צחות, הדנה בעונותינו הרבים ישנם אנשים באחינו בני ישראל שביום הקדוש באים לבית הכנסת ומתפללים ומתענים ומתודים, ועושים את כל מצות היום כדת וכדין כצדיקים ממש, אבל למחרת יום הכפורים שוכחים הכל מה שעשו אתמול וחוזרים לסורם לחיי היום יום, וזהו מה שאומר הפסוק "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל למחרת יום הכפורים ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" שגם למחרת יום הכפורים חייבים לקיים את כל התורה ולא רק ביום הכפורים....

(עוללות אפריים)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתן לה' כל העשה בו מלאכה יומת: (לה, ב)

בכמה מהמפרשים מביאים לפרש את הפסוק "יהיה לכם קודש" עפ"י דברי הגמ' "חציו לה' וחציו לכם", שכאן מזהיר הפסוק שגם את ה"לכם" תעשו קודש, דהיינו שגם כשמענג את עצמו בשבת שיהיה זה "לכבוד שבת" ולא לכבוד עצמו.

בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" (פרשת כי תבא אות א) מביא בשם הבעש"ט, "שמעתי ממורי": משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד שדרים שם אנשים נבערים פחותי ערך, ובהאריך הזמן שמה, הגיעו יום אחד מכתב מאביו המלך. רצה בן המלך לשמוח בו מאד, אך חשש מבני הכפר שילעגו עליו באומרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה. מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו העם ביין, והתחילו כולם לרקוד ולשמוח, הם על היין והמעדנים והוא על שמחת המכתב מאביו, ודפח"ח. והנמשל מובן, כי הנשמה שמחה עם בא השבת, אבל מה תעשה שהגף אינו מבין לשמחה זו מהיא עושה, לכן נותנים סעודה טובה לגוף, ואז הגוף שמח מחמת האוכל והנשמה שמחה על השבת.

עוד בענייני הזהירות בקדושת השבת, מובא בספר "משלי יעקב" למגיד מדובנא, משל בעניין חובת האדם להקדיש עתותיו בשבת קודש קודש לה': המשל בזה לאחד שהרחיק נדוד ועזב את משפחתו וכל בית אביו לגור בארץ רחוקה, והיו עיניו נשואות וכלות אולי יראה איזה אורח הבא מעיר מולדתו בשביל לשאול את פיו על בני משפחתו, ולא עלתה בידו. לימים, בא עני אחד הסובב ומחזיר על הבתים. והנה כבואו אל ביתו הכיר בו שהוא מעיר מולדתו ושמוח מאד לקראתו, ורצה להשתעשע עמו לשאול אותו על בית אביו ומשפחתו הכבודה, אמר לו העני "מדוע תעצרני, הלא לעשות מלאכתי באתי הנה, לאסוף כסף, ולמה תגרום לי הפסד". אמר לו האיש, אם כן הייתה נא לי כמה עלה בדתך לקבץ פה, אמר לו העני. ב' וג' זהובים. אמר לו האיש, הא לך ג' זהובים ושב עמי, הסכים העני ויעש כן וישב עמו והתחיל לספר לו עסק משפחתו ואודותיהם ושלוש בניהם. ויהי אך התחיל העני לספר נפלה עליו תרדמה והוא יושב ומתנמנם, ויאמר העני אחר כי זכיתי להיות לי מקום לנוח בו, אבקש את הבעל הבית ויתן לי מקום מנוחה ואשכבה ואישן... כעס עליו הבעל הבית ואמר הלא אנכי עשיתי אותך איש בטל היום הזה למען הפק טובתי למען תספר לי משלום משפחתי ועתה מה לך לנוח או מדוע תשכב ותרדם.

הנמשל, הקב"ה נתן לאדם נפש עליונה חצובה מתחת כסא כבודו ונתרקה ממעונתה ובכל ימי השבוע גם כי הקב"ה משתוקק לשמוע טובות ממנה. אך האדם טרוד בעסקיו לכן הגביל להשתעשע עמו ביום השבת והספיק לנו בעבור זה ביום הששי לחם יומיים. למען נהיה נקיים ביום השבת מכל טרדה ונוכל להשתעשע בקרבת אלקים יתברך שמו ולשוש באהבתו. וזהו ששת ימים תעשה מלאכה ואתה טרוד בעסקי הגוף ואם כן וביום השביעי שבת לה' אלקיך, כלומר ליחד את היום ההוא רק לה' לבדו כי הוא נתן לך את המנוחה רק למען יהיה לו מקום להשתעשע עמך ולא שתתעדר בתנומות עלי משכב או בעניינים אחרים וזהו שבת לה' אלוקיך.

(ציוני תורה)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתן לה' כל העשה בו מלאכה וגו'. (לה, ב)

(בית ישראל - טויסיג)

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביאי: (לו, ו)

הגמרא במסכת ברכות (כח, א) מביאה שרבן גמליאל הי' מכריז ואומר 'כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש', ואיתא שם שהעמידו על זה שומר הפתח. מובא בשם החידושי הרי"מ ז"ל שהקשה דמנין הי' שומר הפתח יודע מי הוא אשר תוכו כברו? ואמר, שבאמת השומר לא הי' מניח לאף אחד להכנס, ומסתמא הכוונה שלא הכניסו אלא אותם שהיו ידועים ומוחזקים בכשרות, ומשאר העם לא הניחו אף אחד להכנס) אלא שמי שהי' תוכו כברו כבר מצא עצה לעצמו האיך לדחוק ולהכנס עכ"ה"ק.

והנה בפרשת תרומה כתיב ויקחו לי תרומה ופירש"י לי לשמי, וא"כ היו הגזברים יכולים ליקח לתרומת המשכן רק ממי שנותן לשם שמים, וקשיא נמי דמהיכן ידעו הגזברים מי הוא הנותן לשם שמים? ולכן יש לומר דבאמת עשו כמו שעשה שומר הפתח של ר"ג ולא קבלו נדבה רק מהיחידים המוחזקים בכשרות, אולם אלו שרצו בלב שלם להביא נדבתם למשכן כבר ידעו האיך לדחוק ולהביא. ומי שרצה להביא באמת לשם שמים כבר מצא דרך לדחוק ולהביא וכענין הנ"ל. ויש לפרש בזה בדרך צחות מה דכתיב בפרשת ויקהל "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש" היינו שהיתה מלאכה רבה וגדולה - לדחוק ולהביא התרומה....

(טעם הצבי, מובא באוצרותיהם של צדיקים)

אלה פקודי בני ישראל (לח, א)

בספר אור החיים הק' כתב וז"ל: אומרו אלה לפסול כל מנינים שבעולם, כי כל מה שימנה אדם מקניינים המדומים אין מניינו מנין. ושמו מורה עליו - מה אתה מונה? אבל מנין זה עומד לעולם. והטעם: להיותו מנין המשכן המופלא אשר שכן שם אלוקי עולם עכ"ל.

החפץ חיים זצוק"ל היה אומר: אנשים רגילים לומר - כי כל הטפשים הם חכמים לעצמם. ואני אומר להיפך - כל החכמים הם טפשים לעצמם, כי האדם עמל ויגע כל ימי חייו לאסוף הון ולבנות בתים וכדומה, ע"ז נותן כל זמנו ומרצו, אבל זה לא לעצמו. "ועזבו לאחרים חילם" כי לא במותו יקח הכל" ולדאוג לעצמו אין לו שכל - כי הרי אין מליון לאדם לא כסף וזהב אלא תורה ומצוות ומעשים טובים בלבד עכ"ד.

אמרתי בדרך צחות: כתוב בפ' תשא - הקב"ה אמר למשה "פסל לך" ואמרו חז"ל: הפסולת שלך, מהפסולת נתעשר משה. לכאורה קשה - אם הקב"ה רצה להעשיר את משה לא היה לו ממקום אחר להעשיר אותו אלא מהלוחות? ועוד מהו המיוחד שבלשון פסל לך?

אלא, הקב"ה רצה ללמד לנו כי בשביל להיות עשיר לא צריך לעזוב את התורה, עם התורה יכול להיות עשיר, רק דבר אחד צריך האדם לדעת: שעשירות היא רק פסולת - והעיקר היא התורה. ולא לעשות מהעיקר פסולת ומהפסולת עיקר.

(דרכי מוסר)

ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים וגו' (שמות לט, כה).

מזה מסתייעי הרמב"ן לפרש שהי' הפעמוני בתוך הרמונים ממש לא כפירש"י שהי' בין הרמונים אמנם מקרא שלאחריו מסייע לפירש"י דאמר פעמן רמון פעמן רמון, ולולי דמסתפינא הייתי אומר או"א דא"ח כי הי' פעמן בלא רמון ואח"כ רמון ופעמן בתוכו ואח"כ פעמן בלא רמון ואח"כ רמון ופעמן בתוכו וכן הי' על שולי המעיל סביב סביב והרמז עפ"י דאחז"ל [ערכין ט"ז]. שמכפר על לה"ר, ונ"ל דלאו דוקא המדבר רע על חברו אלא גם המדבר טוב על עצמו

לפרוט כלשהו! הם נתנו את הזהב עם "לב זהב" ולא התענינו כלל מה נעשה בו!
הליצנים יקבלו פרוט מדויק על מה שהם נתנו, על הכסף ועל הנחשות, אבל לא על הזהב שלא נתנו...

(יחי ראובן)

מאוצרות המגידים

ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב (לה, כב)

כתב בספרונו, "ויבאו האנשים על הנשים. עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט".

בעניין הזה, מן הראוי להסמיך שני סיפורים נפלאים מהגרי"ח זוננפלד צוק"ל, כפי שמובאים בספר "האישה על החומה", הסיפור הראשון על נסוב על נקודה זו שמוזכרת כאן בספרונו מדברי הגמ' בבבא בתרא שאין לקחת צדקה מאשה בלא הסכמת בעלה, והסיפור השני גם כן מעניין זה, מראה על זהירותו המופלגת שלא לגעת בממון שאינו שלו:

מספר הרב משה בלוי בספרו: שמעתי מפי אבא מורי, שאשה אחת בהונגריה היתה חשוכת בנים, בעלה היה עשיר והיא היתה לו לעזר בהנהלת העסקים. באה האשה אל רב העיר, ובידה סכום של ארבע מאות זהובים שהיא מבקשת לשלוח פדיון נפש לאחד הצדיקים שיתפלל עבורה לזש"ק, רב העיר אמר לה שהוא מייעץ לה לשלוח את הכסף להצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד בירושלים. האשה מסרה לו את הכסף והוא שלחו אל רבינו.

כעבור שלשה שבועות, בא בעל האשה אל רב העיר בתרעומת על שקבל סכום כה גדול מאשתו לצדקה, הרב אמר שהוא חשב שהאשה עשתה זאת בידעתו, אולם הלה תבע שהרב ידרוש חזרה מירושלים את הכסף. מאד לא נעם להרב לעשות זאת, והוא הציע לבעל האשה שאם הוא רוצה דוקא חזרה את הכסף, אזי ישלם הוא לו קמעא קמעא את הסכום הזה, באותו מעמד נכנס לפתע שליח הדאר לבית הרב, והביא לו מכתב באחריות שבא מירושלים. הרב פתח את המכתב, ומצא בו את הארבע מאות זהובים ששלח לרבינו זיע"א, צהלו פניו ומסרם תיכף לבעל האשה. האישה התרגש מאד, ובקש מהרב שייגיד לו גם מה שהרב זוננפלד כותב במכתב המצורף, אז הקריא לפניו הרב כדברים האלה: קבלתי את מכתבו יחד עם הכסף, אולם מכיון שמע"כ כותב שאשה מסרה לו זאת, חושש אני אולי עשתה זאת מבלי רשות בעלה. הנני משיב לו חזרה את הכסף, בבקשה למסרו חזרה להאשה, אולם כמוכן שלא מעטתי בשביל כך למלא את בקשתה בדבר התפילות שתפקד, ויה"ר שהתפלות תקובלנה". עיני הרב ועיני בעל האשה זלגו דמעות".

עיקרון זה לא לקבל מאשה בלי הסכמת בעלה היה מקובל אצל מורנו, לא רק לגבי אחרים, אלא אפילו מאחותו היחידה 'עטל', הקפיד שלא לקבל אלא בהסכמתו המפורשת של הבעל, כפי שהוא כותב באחד ממכתביו לאחיו ר' שמואל: "כתיבתך שימחה אותי מאד, את החבילה מאחותנו היקרה קבלתי ע"י מר פאפנהיים, אבל את סכום הכסף שהכיל לפי השערתי 15000 כתרם לא הסכמתי לקבל, כי סכום כזה הוא גדול מדי עבורה, וביקשתי ממר פאפנהיים להחזירו לה, וביחוד שלא היתה לי ידיעה ברורה אם בעלה היקר מסכים לכך. בצעירותי הייתי מקפיד מאד ומזהירה שלא תשלח בלי ידיעת בעלה, כל שכן לעת זקנה, יש להקפיד עוד יותר לא לנגוע במה שאינו שלי. תקותי בה' יתברך בחסדיו ורחמי שהוא ימשיך לפרנסני מתחת ידו הרחבה בכדי שאוכל להמשיך להתנהג כפי שהורגלתי מנעורי".

סיפור אחד מני רבות, מפי עד ראהו ושמיעה שרשם אותו בדיוק נפלא מפי של מרא דעובדא הקדוש פרופ' יעקב ישראל דיהאן:
רעש והמולה בשכונת "בתי מחסה" אשר בעיר העתיקה. פמליא מכובדת פלשה לפינה שקטה זו, אל בית רבי יוסף חיים צועדת הפמליא, אשר בראשה ה"ליידי סמואל", אשתו של הנציב העליון לא"י, הרברט סמואל. ורבי חיים עומד באותה שעה ושופך צקון לחשו בתפלת המנחה בביהכ"נ הגדול אשר בחצר "בתי מחסה". בחצר בית הכנסת נתעכבה הפמליא תוך צפיה לסיום תפלתו של "הרב".

כשסיים מורנו את תפלתו, הוגד לו ע"י שליח כי ה"ליידי סמואל", מבקשת לחלות את פניו. כשיצא מורנו מבית הכנסת, נגשה אליו הליידי סמואל בנימוס רב ובהכנעה, שאלה בשלומו ומסרה למרן פריסת שלום מבעלה "סיר הרברט סמואל", בתום פגישה קצרה זו, נפרדה כל הכבודה ממורנו והלכה לה. ויהי הדבר לפלא ולשיחת היום מה פשר ביקור פתאומי זה, ומה ראתה על ככה. למחרת, כשביקר פרופ' די האן בבית מורנו, גילה את פשר הביקור הבלתי צפוי מאתמול. ומעשה שהיה כך היה:

במסיבה חגיגת 'בימעות לבנות' של מר גולדשמיד, שבה השתתפו מסלטה ומשמנה של החברה הגבוהה של הפקידות האנגלית, ובראשם הוד מעלתו הנציב העליון לא"י הרברט סמואל, נקשרה שיחה בין הרברט סמואל והפרופ' דיהאן, כשלפתע פנה הנציב העליון לפרופ' דיהאן "הלא תגיד לי ידידי המלומד, ביני לביני, איך זה הולם את מעמדך כאישיות בינלאומית רמת מעלה, ששמך מהולל בפי כל, להתחבר לאותה כת שמרנית הלוחמת בעקשנות נגד כל קידמה ומודרניזציה בחיים הציבוריים!!"

ומתפאר כך וכך עשיתי מע"ט היינו ממש כמו לה"ר על חבירו ומי לנו גדול מנחמי נענש על אמרו זכרה לי אלהי לטובה [סנהדרין צ"ג ע"ב] ומכ"ש מי שאינו מתכוון אלא רק להתפאר, ע"כ הפעמוני" מכפרי" על לה"ר ורמונים עם פעמונים בתוכו מכפרי" על מלאי מצות כרמון ומשמיעי" קול בחוצות. ועד"ז אמרתי רמז בפסוק פזר נתן לאבינו" צדקתו עומדת לעד [תהלים קי"ב] פי' כי בנתינת צדקה ישוּב גם זה האישה המפאר עצמו שאפי' לנסות הקב"ה הותר [תעניי ט']. מכ"ש לפאר עצמו בזה וזהו פזר נתן לאבינו" פי"ר ר"ת פ'עמ"ז זהב ר'מון פי' שמשמיע קול בנתינתו לאבינו" מ"מ צדקתו עומדת לעד.

(חתם סופר)

כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו (מ, לח)

האש שבערה מעל המשכן היתה מעליו גם ביום ולא רק בלילה – מסביר המהרי"ל מוואלאקאושיק – אלא שביום לא ראו אותה מפאת הענן שכיסה על המשכן ועל האש.

מכאן עלינו ללמוד, שאש ההתלהבות בעבודת ה' אינה צריכה להיראות כלפי חוץ, אלא להיות כמכוסה ולבעור בתוך הלב פנימה.

על פי זה מבאר רבי סעדיה גאון את הפסוק בשיר השירים (ב' יד) "יונתי בחגווי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך" – כאשר "יונתי בחגווי הסלע" והאדם חבוי "בסתר המדרגה", מבקש הקב"ה "הראיני את מראיך השמיעיני את קולך", שכן אוהב דוקא את עבודת ה' הנעשית בסתר, הרחק מעין רואים.

(ומתוק האור)

בספר 'מילין חדתי' מביא לבאר ברעיון זה את מה שאנו אומרים: "בפי ישרים תתרום ובשפתי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל". טעם השינוי לשון הוא לפי מדרגתם: "בפי ישרים" – הישרים המה מתפללים ומשבחים בפה, שנראה כלפי חוץ באופן גלוי לעין כל ולשמע כל אוזן, ומעליהם הצדיקים "בשפתי צדיקים" – בהצנע לכת ומשבחים רק בשפתיים. "ובלשון חסידים" – החסידים יותר צנועים ומשבחים ומהללים רק בלשון, "ובקרב קדושים" – הקדושים שהמה במדרגה גבוהה ויותר בהצנע לכת המה רק בקרב. כמו שכתוב (הושע יא) 'בקרב קדוש'.

(מילין חדתי)

ככל אשר צוה ה' את משה (לט, לב)

כשהספיד מרן החפץ חיים את חתנו רבי צבי הירש לוינסון הביא את הפסוק הזה ושאל לכאורה ראוי היה להיכתב כאשר צוה ה' 'אותו, שכן בו דיבר הכתוב, אלא אצל משה רבינו לא היה קיים "אני", וממילא לא היה קיים גם "הוא", אלא שמצוי איזה יהודי בשם משה, שעשה כל מה שצוה ה' את משה זה...

(מובא בדרך שיחה)

אלה פקודי המשכן משכן העדת (לח, כא)

מובא במדרש (שמות רבה נא, ו): "ולמה עשה עמהם חשבון? הקב"ה יתברך שמו מאמינו, שנאמר (במדבר יב) 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם? – אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים אחריו... ומה היו אומרים? רבי חמא אמר, היו אומרים: 'חמי קדל דבריה דעמרם', וחברו אומר לו: 'אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר?!' כששמע משה כך אמר להם: חייכם, נגמור המשכן אתן לכם כשבון, הוי 'ואלה פקודי המשכן'".

הנה נתבונן על מי מדברים כאן. מחד גיסא עומד משה רבנו, שהקב"ה המעיד עליו "בכל ביתי נאמן הוא", ומאידך גיסא עומדים חבורת ליצנים, אפיקורסים, שפלים שבשפלים, שמתלוצצים על הגינותו של משה... וגם כלפיהם רוצה משה רבנו לקיים "והייתם נקיים", והוא מגיש להם חשבון על כל ההוצאות וההכנסות של מלאכת המשכן.

הוא מתחיל ומפרט: "כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב תנופה תשע ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש". זה הזהב שנכנס. להיכן הלך כל הזהב הזה? משה רבנו לא מפרט! לא מוזכר בפסוקים מה נעשה עם הזהב.

לכאורה קשה, הרי כל מטרתו של משה רבנו היתה להגיש חשבון. וכי זה נקרא חשבון? לפרט הכנסות מבלי לפרט הוצאות!?

השאלה מתחזקת לנוכח העובדה שלגבי ככרות הכסף משה כן מפרט את ההכנסות מחד גיסא, ולאן הכסף הזה הלך מאידך גיסא. מחד הוא אומר: "וכסף פקודי העדה מאה ככר ואלף ושבע מאות חמשה ושבעים שקל בשקל הקדש", ומיד הוא מוסיף ומפרט למה שמש הכסף: "ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת. מאת אדנים למאת הככר, ככר לאדן. ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים".

גם לגבי הנחשות מפרט משה: "ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל", ומיד אחר כך "ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת וכו'".

מדוע אפוא לא מפרש משה מה עשו עם הזהב?

שמעתי ווארט טוב מאוד ליושב השאלה:

מי בקש פרוט? – ליצני הדור. ליצני הדור לא תורמים זהב, וכיון שלא תרמו זהב – אין צורך לתת להם פרוט עליו, ואילו אלו שכן נתנו זהב – לא נצרכו כלל

"לאט לך ידידי הלורד, ענהו פרופ' דיהאן, הבה ואספר לך מה שקרה איתי לפני שבועות אחדים עם ראש העדה הזאת, ותגיד לי אז אם תוכל למצוא בין כל אנשי הקידמה והאצולה שלך, אישיות טהורה ודגולה כזאת".

"עומד אני בראש קרן מיוחדת אשר מטרתה לתמוך בידי 'אנשי רוח'. בשיבה האחרונה של הנהלת הקרן, הסברתי לחבר הנאמנים שעקב טרדותי ונסיעתי לארץ ישראל, ומסיבות שונות אחרות, אני מציע לסיים את פעילות הקרן, ולמסור את שארית הסכום שבידינו לאישיות הדגולה ביותר שהכרתי מעודי, וזהו הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד מירושלים".

שוכנעו נאמני הקרן, והסכימו למסור בידי את כל הסכום שנשאר ברשות הקרן, ע"מ שאעביהו לידי אותו צדיק אשר בירושלים, ידוע ידעתי את מצוקתו הכלכלית הקשה של הרב זוננפלד, וביחוד את מצוקת בני משפחתו שסבלו מעוני ומחסור כל. כשהגעתי לירושלים דרכי הראשונה היתה אל הרב זוננפלד, לראות את פניו הקדושות, לדרוש בשלומו, והעיקר, למסור לו את הסכום הגדול שהצלחתי להשיג עבורו אחרי מאמצים קשים.

אחרי שיחה נימוסית ראשונה ושאלת שלום הדדית, הוצאתי מאמתחתי את הצ'ק הגדול, והושטתי אותו להרב זוננפלד, בהסבירי לו את מטרת הסכום, ואת הזכות הגדולה שנפלה בידי להביא לו את הסכום הנכבד הזה שבדאי יקל על מצוקתו הכלכלית ועל משפחתו בני מצוקת הרב זוננפלד נשאר שלי ורגוע ובקול שקט והחלתי הצהיר "אינני לוקח!".

ברגע הראשון לא תפסתי את כוונתו, והתחלתי לגמגם ולתמוה "מה פירוש? הלא זו קרן מיוחדת לאנשי רוח ומיועדת למטרה זו, ובהסכמת כל חבר הנאמנים הבאתי למורנו את הסכום, ואין לך מציאה כשרה מזו שהושגה בדרך הגלית ביותר!".

"אין זה בשבילי ואינני לוקח", היתה תשובתו ברורה והחלטית. במבוכתי, פניתי לבית יו"ר העדה הרב ר' ראובן שלמה יונגרייז, סיפרתי לו את כל העניין, והפצתי בו שישפיע על הרב לקבל את הכסף, הרב יונגרייז, בידעו את דרכו של הרב, לא נתן לי סיכויים רבים להצלחתי, אבל משום כבודי ניאות לבוא אתי לרב ולהסביר לו כמה שהעניין כשר וחלק, ואדרבה, בזה מתגשמת מטרת הקרן בצורה הנאותה ביותר וגם מצילה את משפחת הרב ממצוקתה.

גם השתדלותו של הרב יונגרייז לא נשאה פרי, ונאלצתי באין ברירה להחזיר את כל הכסף לאמסטראדם".

ועתה, הבנמצא כזה איש אשר טוהר הנפש ואצילות הרוח בו בין כל החברה המתקדמת שלך?!"

הלורד סומאל נתרש מאד למשמע הסיפור, וקרא אליו את ה"ליידי", וביקש ממני לחזור באזניה על כל הסיפור.

הליידי הביעה את משאלתה לראות במו עיניה עוד באותו היום את האישיות המופלאה הזאת, ועם תום המסיבה פנתה עם כל מלוויה לעבר "בתי מחסה" אשר בעיר העתיקה של ירושלים.

(האיש על החומה)

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל... (לה, א) - "... וזה לא יתכן לבנות הבית הגדול והקדוש הזה מן הגזל... ("כלי יקר")."

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים" - למה עצי שטים? לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילין עושה פרות, אומר לו: ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן, אמר: לא תביא אלא מאילין שאינו עושה פרות - אתם על אחת כמה וכמה" (שמות רב לה, ב).

הסיפור המצמרר הבא אירע באחד ממחנות ההשמדה בזמן השואה. השמים כחולים הם. מסביב הכל ירוק. מרחבים אין סופיים של ירוק. יעקב מנסה להביט, לשאוף אל ריאותיו את האוויר, את הנוף... לשאוף רק לרגע אחד, ולו לרגע אחד... וחבטה עזה על גבו מקפיצה אותו.

פה אסור לשאוף. פה צריך לעבוד. להתענות. אושוויץ. הוא הידק את אחיזתו במעדרו המשיגי עם ידיים זבות דם להכות באדמה הקשה. להכות... אתם... אם יפסיק לרגע ינו בו...

שריקה חדה נשמעה. נעמד זקוף. שתי שריקות, ומיד הסדרו כולם בשורות, שמאל ימין, שמאל ימין... כמו חיילים ממושמעים. השמים כבר לא כחולים, והחושך כיסה ארץ. מובלים אל הבלוק, להניח קצת את העצמות השבורות, לאגור כוח למחר. במבנה פח, רחב ממדים, על רצפת אבן, שכבו בתוך שורות צפופות מאות אנשים. כולם, עם ראשים מגולחים ועל גופם שמלת פסים. כולם שוכבים. חלקם ישנים, אחרים מנמנמים ועוד שלא הצליחו להירדם, מכונסים בתוך עצמם ושותקים. אולי מהרהרים... אולי נזכרים... רק קול אנחה עולה מידי פעם.

לפתע, אומר מישהו מילה. מילה אחת, אשר מחשמלת את גופו: "חנוכה!!" חנוכה. חג הניסים. עוד שלושה ימים חנוכה!!! הוא חש איך האדרנלין מבעבע בגופו. חנוכה!!! עוצם את עיניו. נזכר בבית. עומדים כולם. שרים "מעוז צור"... הנרות מרצדים וריח סופגניות נישא באוויר.

אור מצוה ממחשכי אושוויץ
החלטה מתגבשת בלבו. בחג חנוכה זה ידליק נרות חנוכה! יאירו הם את מחשכי אושוויץ! יתנו תקווה למעטים שנשארו! כן, בחג חנוכה זה ידליק נרות!!! אך מנין? מנין ישיג השמן? הפתילות?

הוא מתרץ: משום שמי שמנבל אחרים בנגינתו - הוא נבל!

יש פעמים שביטולה הוא קיומה, שהגשמה היא כליאת היכולות והדחקה הנתונים; שהדרך לפעול היא דווקא לחדול.

אם ההצלחות וההישגים באים על חשבון אנשים או ערכים - זה המקום והזמן להדחיק הכוחות, לכלוא כישרונות, לוותר על הגשמה איכותית וטובה למען שמו בהמון אהבה.

האדמו"ר רבי שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל היה מפרש לאור יסוד זה את הפסוק הפותח את פרשתנו: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם" (לה, א).

אם נפרש מקרא זה מפשוטו, שהוא מוסב על מצות השבת שנאמרה בהמשך, תמוה הביטוי "לעשות", שבו משתמשת התורה. הרי מצות השבת הנוכרת להלן קובעת שישנם דברים שאין לעשותם בשבת, ומדוע אומרת התורה: "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות?"

לפיכך, הוא מבאר, שפסוק זה אינו מוסב בדווקא אל הזהרת השבת, אלא אל כל יריעת התורה והמצוות שצויה משה לישראל. כל הגישה לעבודת המצוות צריכה להיות מתוך השכל ודעת, ומתוך חישוב המעשים בפלס דק ומדוקדק. לא זו בלבד שהאדם צריך לשקול את מהלכיו במאזני התבונה ולהימנע מכל מה שיש בו שמץ חטא, אלא אפילו המעשים הטובים טעונים ביקורת קפדנית.

בניין המשכן והמדינה - לא בשבת!

ברוח זו ניתן להבין מדוע התורה חוזרת וכופלת אזהרות וציוויים אודות שמירת השבת לבל תחולל גם במחיר מצות בניית המשכן.

הנה בתחילת פרשתנו (פסוק ב) נאמר כי בהקהיל משה את העם בשביל להורותם על דבר הקמת המשכן, הקדים להזהירם אודות שמירת השבת: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת".

וכדברי רש"י: "הקדים להם אזהרה שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת".

כיצא בזה מופיעים הדברים גם בפ' כי תשא (לא, יג) שם נאמר: "אך את שבתותי תשמרו". על כך הביא רש"י את דברי חז"ל: "אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה (מלאכת המשכן) שבת אל תדחה מפניה".

בבית המקדש ובמשכן עצמו לא שבתה עבודת הקורבנות אף לא יום אחד. גם בשבת היו מקריבים תמידים כסדרם ומוספין כהלכתן, למרות שהדבר היה כרוך בעשיית מלאכות שבת. אולם בניית והקמת המשכן או המקדש אינם דוחים איסורי שבת. רק עבודת הקרבנות עצמה היא שהותרה בשבת, אך לא מלאכה שנועדה להכשיר לעבודת בית המקדש.

האברבנאל מבאר (שם) כי ממה שהוצרכה התורה להזהיר לבל תידחה השבת מפני בניין המשכן משתמע שהיה מקום לסבור שראויה השבת להידחות מפניו. כלומר, אלמלא נצטוינו במפורש, היה מקום לסבור שהאזהרות שנאמרו בעניין שמירת השבת אינן תקפות כאשר המדובר במלכות שנועדו לצורך בניין המקדש.

הוא מסביר כי מדעת עצמנו יכולנו לסבור שבניין המשכן שב"קום ועשה", עדיף על ה"שב ואל תעשה" שבשבייתה בשבת. הרי מטרת כל המצוות הינה דביקות בה' והשראת השכינה בעם, והדביקות באלוקים לכאורה מושגת מן העיסוק במעשים חיוביים, יותר מאשר בהימנעות ממעשים אסורים.

כלל גדול נאמר בהלכה: "עשה דוחה לא תעשה". כל מקום שיש בו התנגשות בין מצוות "עשה" שעלינו לקיימה, לבין איסור "לא תעשה" שניאלץ לעבור עליו אם נקיים את ה"עשה", ההלכה קובעת כי ה"עשה" דוחה את "לא תעשה". המצווה התקיים גם במחיר דחיית הלאו. (כמובן שגם להלכה זו הרבה גדרים וסייגים שלא כאן המקום לפרטם, אולם עיקרון זה ידוע ומקובל ומוסכם על הכל).

כיון שכן, יכלו ישראל לסבור שעדיף לעסוק בפעילות חיובית, גם אם על ידה נדחים איסורי השבת, מה גם שפעילות חיובית זו היא מלאכת בניין המשכן, שמטרתה השראת השכינה בעם ישראל.

כדי להוציא מלב מי שעלול לטעות כן, באה התורה והדגישה כי למרות החשיבות הרבה שנועדה לבניין המשכן, השבת לא תזוז ממקומה, וכל איסורי השבת יישמרו גם בעת העיסוק בבניין המקדש.

זהירות מגזל - אפילו לשם שמים

ה"כלי יקר" שואל שאלה מעניינת: בתחילת הפרשה נאמר "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל...". ורש"י מפרש שמדובר כאן למחרת יום הכיפורים כשירד מהר סיני. ואילו לעיל בפרשת יתרו (יח, יג) נאמר "ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם", ופירש"י שם כי היה זה למחרת יום הכיפורים?

מתרץ ה"כלי יקר" וזה לשונו: "ונראה לפרש שידוע שהקהל זה היה להודיע להם מצות המשכן והנדבה כמו שיתבאר בסמוך, והיה משה חושש פן יתנדב אחד מהם למשכן דבר שאינו שלו והוא חושב כי הוא תופסו בדיו. וזה לא יתכן לבנות הבית הגדול והקדוש הזה מן הגזל, ומקום המשפט שם הרשע, על כן הכריז משה תחילה: מי בעל דברים יגש אלי למשפט, באופן שכל העם על מקומו יבוא בשלום. ונודע לכל אחד מה שהוא שלו או אינו שלו על ידי שהוא דן ביניהם. ואז היה מודיעם עניין הנדבה לאמר קחו מאתכם תרומה לה', ומאתכם היינו משלכם ולא משל חברכם..." עכ"ל.

ואמרו חז"ל במדרש (שמות רבה לה) על הפסוק: "ועשית את הקשרים למשכן עצי שטים עומדים". למה עצי שטים? לימד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומר לו: ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו כשאמר לעשות משכן אמר: לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות - אתם על אחת כמה וכמה".

גם כשצויה לבנות את המשכן - את המוסד הרוחני, מרכז השכינה והקדושה - הקפיד והזהיר את העם, לבל יביאו אלא מאילן שאינו עושה פירות! ועוד שנו רבותינו בגמרא (בבא קמא צד ע"א): "הרי שגזל סאה של חטים, טחנה, לשה ואפאה - והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? - אין זה מברך אלא מנאץ".

וכנגד אותם ה"מתחסדים" הטוענים כי לשם שמים - בעבור קיום מצוה, מותר לעשות הכל... היה אומר הרבי מקוצק: כתוב בתורה "וכל העם רואים את הקולות" (שמות כ, טו).

מדוע נזקקו ישראל לראות את הקולות במו עיניהם? שלא יפרשו את ה"לא תגנוב" - "לו תגנוב" כאילו ש"לשם שמים" - הגניבה מותרת!

(בנועם שיח)

אלפיים שנה - עד המגיד מקוונניץ

סיפור נורא תשמעו היום, סיפור אמיתי, ובין השיטין טמון בו פרט צדדי אך מופלא, בעניין שבת קודש - קדושת השבת, שבה מתחילה פרשתנו.

היו שני נביאים - זכריה. הנביא זכריה המופיע בכתובים לא נרגם, אלא הנביא זכריה בן יהודע הכהן כמו שכתוב בדברי הימים (ב' כ"ד): "ורוח אלוקים לבשה את זכריה בן יהודע הכהן ויעמוד מעל לעם ויאמר להם כה אמר האלוקים למה אתם עוברים את מצוות ה' ולא תצליחו... ויקשרו עליו וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ה'... ובמותו אמר (הנביא) ירא ה' וידרוש". ואכן שנה אח"כ, ה' דרש את מותו, ליום השנה בדיק באותו יום - עלה חייל ארם על ירושלים הרג והשחית כמו שכתוב שם.

חלפו שנים ארוכות - ונבוזראדן שר הטבחים נכנס לעזרה והבחין בדמו של זכריה הנביא שתוסס ורותח, אותו דם עמד על סלע ורתח במשך כמאה שנה מהריגתו של זכריה עד חורבן הבית.

נבוזראדן שאל "מאי האי?" נאלצו לספר לו שהוא דמו של זכריה נביא ה' שהוכיח אותם במילי דשמיא וקמו עליו והרגוהו: "נביא הוה בו דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא קמינן עילויה וקטלינן ליה והא כמה שנין דלא קא נייה דמיה". אסון גדול התרחש שם באותה שעה כאשר נבוזראדן רצה להפסיק את רתיחת הדם וישחט עליו את זקני העם - הסנהדרין, אח"כ בחורים ובתולות ותינוקות של בית רבן עד שגם הוא עצמו הזדעזע משפיכת הדם, והתחנן כביכול - שהדם כבר יפסיק מרתיחתו - עד שהדם נח. ואז נרעש כפליים, התגייר ושב בתשובה. (גיטין דף נז).

ועתה, נשמע היטב. אצל הליטאים ידוע על "הנובהרדוקער דיבוק" היה זה בחור יהודי מנובהרדוק שנכנסה בו רוח (נשמה תועה שנכנסת בגוף חי, ככל ה'דיבוקים' שהיו מתגלים לפני שנות דור). אצל החסידים ידוע גם על דיבוק מופלא, וסביר להניח, כפי שיובא להלן, ששניהם מדברים על אותו דיבוק - שתחילת דרכו הייתה בנובהרדוק והובא לביתו של תלמיד הגר"א רבי חיים מוולאזין, ולאחר מכן עבר לאיזור אחר שם הובא אל המגיד הקדוש מקוונניץ זי"ע.

כפי עדות איש מפי איש - מגדולי הליטאים. (וכמצוטט בספר 'הצדיק ר' שלמה') אותו בחור היה פוסע ברחובה של עיר, פוגש אנשים והיה פורט לפנייהם את עבירותיהם, כפי הסדר דלהלן: הוא ניגש ליהודי ואמר לו בשמחה "איך האב דיר האלט, כלומר - "אהבתך, אני אוהב אותך!" ומיד בידידות - התחיל לפרט את חטאיו שעשה בימי חייו. היהודי היה מתמוסס מבושה על פרסום מעשיו בקול ברחובה של עיר לפני רבים, ומיד היה מהרהר בתשובה, אז הרוח היה הופך את הטון והסגנון ואומר לו "איך האב דיר פיינט" - אני שונא אותך!" מגביה את רגליו ונס ממנו...

לפעמים עוד לפני שהיה אומר "אני שונא אותך" היה מנסה בדרך אחרת. היה פונה אליו כאילו בתחנון: "אחי היקר למה לך כך (לחשוב מחשבות של חרטות), מה אתה צריך לעסוק בכך?!" כלומר למה אתה מהרהר בתשובה, אך משהיה ממשיך להרהר בתשובה, נפרד ממנו במנוסה. היינו שרוח טומאה לפפה אותו, כי יכידע, התאוות והשאיפות לא נפרדות מהאדם לאחר פרידת הנשמה מהגוף. הנשמה, נפרדת רק מהגוף אבל לא מהרצונות שלה שהינם חלק מהנפש ונשארים בה... יסורי העונשים, אולי הם, מפרידים אותם מהנפש.

אותו רוח גילה ואמר, נורא ואיום, כי הוא הראשון שזרק את האבן על זכריה הנביא. יותר מאלפים שנה שהוא נע ונד ואין לו אפשרות להכנס לגיהנום להזדכך שם מעבירותיו, וכך נכנס בגופו של הבחור למצוא מנוח ומרגוע לזמן קצר. דבר פלא נוסף נמסר, שכמעט ולא יכל להמצא בסביבת תלמידי חכמים וצדיקים, כאשר פגש רשע - חיבקו גיפפו ונשקו שוב ושוב. אבל כשנקלע בדרכו לארבע אמות של צדיק לא יכל להביט בו - ברח, קילל וחירף.

רבי יוסף שלמה כהנמן הרב מפוניבז' נכנס פעם ל'חדר האוכל' בישיבת פוניבז' והבחין כי מספר שולחני לא מכוסים במפה. היה זה ביום שבת קודש. פנה הרב

קשוב לכל מצוקה. כמה צדקה חולקה, כמה עזרה ומתן בסתר. ולהפך, הלא הנציגים החלונים ידועים בהנתנותם, וידאגו רק לחוגם. הוחלט להדפיס מודעה מסכמת שתודבק בערב שבת בפתחי כל בתי הכנסת, תעלה על נס את פעילותם המסורה של העסקנים החרדיים ודאגתם לצבור הרחב ורוחתו, ותוקיע את ארחות חייהם ונהנתנותם של המעמדים האחרים. נסחו את המודעה שעברה את בקרתו המדוקדקת של הרב, אבל בקש שלאחר שתודפס תובא בפניו לראות האין בה טעויות ושגיאות, כי זו המודעה הגורלית שתכריע את המערכה.

בשעת לילה מאוחרת נמסרה המודעה לבית הדפוס. שעה לאחר מכן, נמסר העתק למפלגה היריבה. איזו טערה עוררה! דוקא משום שכל מילה בה אמת, דוקא משום שהרשימה כל כך בטיעוניה. החליטו שההגנה הטובה היא ההתקפה. הגיבו על סעיף אחר סעיף בלשון בוטה, בנאצות והשתלחויות. פגעו בנציגים אישית, ולא פסחו אף על הרב. פנו אל הרבדים האפלים ביותר שבנפש האדם, באשמות הבוקר מסרו את מודעתם לבית הדפוס.

והדפוס, באותם ימים, נסדר באותיות עופרת יצוקה. אות אחר אות שובצה במלקחיים. בעבודת כפיים איטית ומיגעית. ככל שהתארך הנוסח, התאחרה העבודה. ועכשיו, שהיה עליו לסדר ולהדפיס שתי מודעות מרובות מלל, ארך הדבר שעות ארוכות. הכלל, בשעות אחר הצהריים של ערב שבת נמסרו המודעות למזמנים, שמיהרו איתן אל הרב מברייסק. הציגו בפניו מודעה לדוגמה.

"היכן כולן", שאל. מדוע צריך את כולן, כדי לאשר די במודעה אחת. אבל דברו היה לחוק. שטחו על השולחן את ערמת המודעות. גחן וקרא בתשומת לב, שורה אחר שורה. סיים, והביע שביעות רצונו: "זעיייער גוט!" טוב מאד!

פני העסקנים זרחו. גחן שוב, ואסף את ערמת המודעות. פנה עמה אל החדר הפנימי, ויצא אליהם בידיים ריקות.

נדמהו. מה זאת? הסביר: "המודעות נפלאות, מתומצתות בהירות, משכנעות בעליל. אבל השעה מאוחרת. וכשתשלחו נערים משולהבים להדביקן על כתלי הכנסת עלולים הם לגלוש מבלי משים מעבר לשקיעת החמה ולהכנס לספק חלול שבת. לכן החלטתי לגנוז!"

"אבל בלעדן, נפסיד את המערכה!" קוננו העסקנים. השיבם הרב: "הכתוב אומר: טוס מוכן ליום מלחמה, ולה' התשועה (משלי כא, לא). כלומר, התוצאה ממרום, אלא שעלינו מוטלת חובת ההשתדלות. ואם כרוכה היא בספק איסור, לא זו ההשתדלות אודותיה נצטוונו!"

הציע אחד: "ניתן לגוי להדביק את המודעות. כדאי הוא בעל ה'עיתור' לסמוך עליו, להתיר אמירה לנכרי לצורך מצוה דרבים" (באורח חיים רעו ס"ק כה). אבל הרב מברייסק היה כצור חלמיש, והפרנסים יצאו מלפניו בידיים ריקות, תרתי משמע. בתחושה שהמערכה אבודה. שהרי למשכילים ולחילונים אין כאלו עכבות, והם יכבשו את הזירה.

ואכן, חששם התאמת. כתלי בתי הכנסת השחירו ממודעות הענק של החילוניים, שהשיבו בשצף קצף להאשמות החרדים. אותן האשמות שלא פורסמו, כיון שהרב גנז את המודעות שהוכנו. המוני היהודים שעלו לקבל את השבת עצרו וקראו את המודעות המתלהמות, את הביטויים הפוגעים והגדופים הזולים ולא הבינו על מה יצא הקצף, מדוע לתקוף כך ולהשמין כפראות, הניסוח הזול והירוד, ההשתלחות הפרועה חסרת הרסן, קוממה – אילו היו המודעות מודבקות, היו קוראים אותן מערכה מול מערכה, ומבינים שאין זו אלא תגובה, גם אם חסרת טעם ורמה. אבל עתה, נתפסה ההשתלחות התקפה מרושעת וזדונית, פוגעת ומקוממת, והיתה לשיחת היום. כמחאה נגדה, הצביעו המוני יהודי בריסק ברוב גורף בעד רשימת היראים המותקפת, שזכתה ברוב עצום.

"רואים אתם", אמר הרב מברייסק, "אין מרויחים מעברה, ולה' התשועה!" הרב מברייסק על פי ה' נסע ועל פי ה' חנה, על פי ה' פעל ועל פי ה' נמנע מפעולה – וזכה! כמה מחייבים הדברים כל אדם ואדם!

(והגדת)

"אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה..." (לח, כא). "משכן העדת – ספר מעלות זה המשכן שבשבלים היה ראוי להיות נצחי ושלא יפול ביד אויבים... שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו מיוחסים לצדיקים שבדור, ולכן שרתה בו שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אויבים... אבל מקדש שלמה... [1] בית שני שלא היה בו אחד מכל אלה תנאים – לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אויבים..." (ספורנו, שם).

"טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז, ח) – "טוב אחרית דבר – בזמן שהוא טוב – מראשיתו" (חגיגה ב ע"א).

את העובדה המופלאה הבאה מספרים רבותינו בגמרא (בא מציעא פה ע"ב): "כשהיו מתנצחים זה עם זה רבי חנינא ורבי חייה (על איזה עניין) אמר לו רבי חנינא לרבי חייה: 'וכי אתי את המתקוטט? – חס ושלום אילו נשתכחה תורה

מישראל הייתי מחזיר אותה מפילפולי'. אמר לו רבי חייה לרבי חנינא (בתשובה לכך): 'וכי אתי אתה מתקוטט? – שאני עושה שהתורה לא תשתכח מישראל כל עיקר! מה אני עושה? אני הולך וזורע זרעוני פשתן, וקולע מהפשתן שגדל רשתות ומכמורות, ואני צד בהם צבאים, ומאכיל את בשרם ליתומים. ואני מכין מגילות קלף מעורותיהם, וכותב תורה על מגילות אלו. ואני עולה לעיר שאין בה מלמדי תינוקות, ומלמד חמשה ילדים חמשה חומשי תורה, חומש אחד לכל אחד מן הילדים, ואני מלמד ששה ילדים (על פה) ששה סדרי משנה, סדר אחד לכל אחד מהם, ואז אני אומר להם, (בינתיים) עד שאלך לעיר ואחזור שוב לכאן, למדו זה את זה מקרא, ולמדו זה את זה סדרי משנה (שכל אחד מן הילדים ילמד את חבריו את החומש או סדר המשנה שלימתו), ובכך עשיתי שמובטח לתורה שלא תשכח מישראל.

"לזה התייחס רבי באומר: 'כמה גדולים (הם) מעשי חייה!'" והדברים תמוהים ביותר: וכי עד כדי כך נשתכחה תורה מישראל, עד שלא נמצאו לו לרבי חייה חמשה חומשים מזומנים הכתובים מכבר? ואם נניח שרבי חייה ביקש לכתוב אותם חומשים על מגילות קלף בקדושה, הן יכול היה לכל היותר לקנות עורות מוכנים ולעבד אותם 'לשמה', ולכתוב עליהם את דברי הקדושה בקדושה ובטהרה. כל הטורח שקדם לעיבוד – כזריעת הפשתן, קליית הרשתות, צידת הצבאים וכיוצא בזה – לשם מה נועד? כלום לא טוב היה לו לנצל את זמנו היקר לתורה עצמה, ללמוד וללמד?

משכן העדות – חותם הלשמה
האמת היא כי לא רק יצירת המשכן היתה כולה חתומה בחותם ה"לשם שמים" הטהור, אלא אפילו גביית הכס ושאר החומרים שהוצרכו לבניין, צריכה היתה להיעשות מתוך כוונה טהורה זו. זוהי הסיבה שהתורה צוותה שחכמי הלב יתעסקו לא רק בעשיית המשכן וכליו, אלא גם בניצוח על מגבית החומרים למשכן. בפירושו העידה כך התורה (שמות כח, ה): "והם יקחו את הזהב וכו'" (עיין בפירושו ה"ספורנו", שם. בזה).

המלבי"ם מבאר שהתואר "משכן העדות" (בתחילת הפרשה) מלמד שהמשכן עצמו העיד בעדות ברורה שכולו נעשה באמונה, מבלי שמץ שלמעל או גניבה. העובדה שלאחר שישראל זכו להשלים את הקמת המשכן, אכן ירדה השכינה לשכון בתוכו, והיא העידה כמאה עדים שכל מלאכת המשכן התבצעה בשיא ההידור והשלימות, שאלמלא כן היה בלתי אפשרי שהשכינה תשרה בו בצורה נשגבה כל כך.

כך גם נאמר בתורה בפתח הצווים אודות בניין המשכן. על ההקמה עצמה נאמר: "ועשו לי מקדש", ופירש על כך רש"י: "ועשו לשמי בית קדושה". אולם לא רק הבניין חייב היה להיבנות לשמו של מקום, אלא גם הרמת התרומה היתה צריכה להתבצע כן, כפי שנאמר (כה, ב): "ויקחו לי תרומה", דהיינו "לי – לשמי" (בפירושו של רש"י, שם). נמצא שלמן הצדע הראשוני ביותר, כל מלאכת המשכן חייבת היתה להתבצע לשם שמים.

יצירה שכל כולה נוסדה על טוהר כוונות של קדושי עליון, פשוט שתקבל תוקף מיוחד במינו. הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל הוסיף בענין זה ראייה מספר שמואל-א (טז, א). לאחר שנדחתה מלכות ישראל משאול, אמר ה' לשמואל הנביא: ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך."

ונדרש בילקוט (רמז קכד): "שיה אמלך לשמי, שבכל מקום שנאמר לי קיים לעד ולעולמי עולם". והילקוט בהמשך הדברים מונה כמה דברים שנאמר בהם לי – בכהנים, בלוויים, בזקנים, במקדש. ביאור הדברים: בכל מקום שנאמר בו 'לי' היינו 'לשמי' – לשם ה'. ודבר הנעשה לשם הקב"ה קיים לעולם!

בשם הגר"א מוילנא נמסר שאמר שאילו היו בונים בית כנסת במחשבות טהורות בתכלית, לשם שמים, מבלי תערובת מחשבה זרה כלשהי, דהיינו, שאפילו חוטבי העצים למבנה וכיוצא בהם, היו פועלים אך ורק מתוך מחשבות טהורות, ולא מתוך נגיעות אנוכיות כלשהן – באותו בית כנסת אפילו תפילה אחת לא היתה יכולה להיאמר שלא בכוונה. הטהרה שביצירה חייבת לתת את אותותיה בקדושה שתשרה במקום.

מאליו מובן שדברים שהם נכונים בקשר לבניין כל מקדש מעט, נכונים פי כמה ביחס למשכן, שכל שלבי עשייתו התבצעו בידי גדולי קדושי ישראל, ובמחשבות קודש שלא היה בהן שמץ זרות.

בהתאם לכך אמנם זכו ישראל שהמשכן יצא לא רק כלול בהדרו, אלא ששרתה בו השכינה בצורה גלויה, וגם בסופו לא נפל בידיים זרות. עמדו ליצירה זו זכות וקדושת יוצריה וזכות מעשיהם, שהתבצעו במירב השלימות (עפ"י "מראש צורים" ח"ב).

מדוע דחה הגר"א הצעה להקמת ישיבה?
בספר "אבי הישיבות" מובא מעשה נפלא: שעה שביקש הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, לייסד הישיבה בעירו, וכבר נמלך ושקל את כל צדדי הרעיון והשלכותיו, פנה כהרגלו לשאול בעצת האורים-ותומים, אצל הכהן הגדול שבימיו, מורו ורבו, הגאון רבי אליהו מוילנא. הוא פרס בפניו את פרטי השאלה, מנה והזכיר את נקודות התורפה של הדור, עניינים ידועים בעיקרם, שכבר התרעו עליהם בפומבי, וכתשובה ופתרון הציע להם את הקמת הישיבה. צורך השעה מחייב את ייסוד הישיבה, סבר רבי חיים, שכן זו תהווה תריס בפני הרוחות החדשות, ותעמיד דורות של

מנהיגים ממשיכי מורשת. הוא דיבר בהתלהבות ובהתפעלות על סגולת הרעיון ומעלותיו, וציפה לתשובתו, הוראתו, האם להקים את הישיבה אם לאו. אך הנה נכונה לו הפתעה. רבו המובהק, שכל שאלה גדולה וקטנה בסוגיות הכבדות והחמורות ביותר הכריע על-אתר, כמעט בטרם שסיים את שאלתו, נשאר הפעם שקוע בשתיקתו ולא הגיב. רבי חיים הבין אל-נכון כי לא היתה זו שתיקה כהודאה, ושב על עקבותיו, אל ה'שב ואל תעשה'.

עברו ימים, חלפו חודשים, אך הרעיון הנאצל שכל-כך כבש את ליבו, לא חלף ולא נגזר. אדרבה, ככל שרבי חיים הפך בו והפך בו יותר השתכנע כי הכל בו. מצוקות השעה לא נעלמו בכדי, ונפשו הסוערת לא שקטנה באחת. הגיע היום, יש אומרים כעבור שלוש שנים, ורבי חיים שוב עומד אצל רבו, מבקש אישור לתוכניתו החדשנית. כבפעם הראשונה כך גם בפעם הזאת, עוד הוסיף להטעים, ולהביר, וכמה מעלות טובות ונכבדות מנה לזכותה רעיון שהגה.

והגר"א הסכים...

מובן שרבי חיים לא הופתע מן התשובה, שאלמלא ציפה וקיווה לה לא שב וניסה את ההצעה באוזניו, ובכל זאת תשובת הגר"א לא הניחה את דעתו. – מעיקרא מאי קסבר והשתא מאי קסבר – אזר הגר"ח עוז ושאל כמתמיה. ממה נפשך, אם גוף הרעיון פתרו טוב הוא, מדוע נפסל בראשונה, ואם פסול היה מעיקרו, הכיצד הוכשר איפוא באחרונה?

"רעיון נעלה ונשגב ככל שיהיה" – הבהיר לו הגר"א את השקפתו, תשובתו – "אם יתערב בו שמץ של מחשבה זרה עלול הוא לכישלון מראשיתו. כאשר באים לייסד מקום תורה, וסחר בכוונת ה'לשמה' – כמו-כן יחסר ויירגע גם בהצלחת המקום. בביאתך הראשונה גילית מחשבותיך בהתפעלות ובהתלהבות יתירה. חששתי שמא נגיעה כל-שהיא מקננת אי-שם בליבך, ופוגעת בכוונת הלשם שמים, ולא יכולתי להסכים. מה שאין כן עתה, שבאת והרצת דבריי בניחותא וביישוב הדעת, כעומד מן הצד, הכרתי בך שלשם-שמים בלבד נתכוונת. מעתה לא אך מעשיך רצויים כי גם כוונתך רצויה, לפיכך נדון העניין להצלחה."

כנסיה לשם שמים – סופה להתקיים

"רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל כנסיה שהיא לשם-שמים – סופה להתקיים; ושאינה לשם-שמים – אין סופה להתקיים" (אבות ד, יא).

מה חידש לנו ר' יוחנן הסנדלר בדבריו, הרי כל דבר שאינו לשם-שמים אין לו קיום?

מבאר הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל (דרשות "שבט הלוי" שער סז): לא יתנה תורה למלאכי השרת כי אם לבני אדם, בעל נגיעות, אשר אף אם רוצים לעשות לשם שמים – היצר הרע נלחם בהם ומפגל מעשיהם.

אולם ביכולתו של האדם להקדים רפואה למכה: בתחילת כל פעולה, בתחילת כל כנסיה שהיא לשם שמים יודיע ויכריז שמטרת הדבר היא לשם שמים, כך יסתלק בתחילת הפעולה את המחשבות הזרות. ואז גם אם באמצע יצליח היצר הרע להסיח את דעת העושה מה'לשם-שמים' – מכל מקום סופה להתקיים.

ואם כן, "כל כנסיה שהיא לשם-שמים" בתחילתה – סופה להתקיים לשם-שמים, אף אם באמצעה היה הפסק.

כן נהג גם רבי נחוניא בן הקנה, שבכניסתו לבית המדרש התפלל תפילה קצרה (ברכות כח ע"ב).

מדוע נערים בני-טובים מתקלקלים?

הגה"ק בעל ה"בני יששכר" (בספרו "אגרא דפרקא" אות קכו) תמה בשם הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל, על פשר העובדה שלעיתים ניתן לפגוש בילדים, שבעודם רכים בשנים הם מתמידים בתלמודם בבית רבם, גם מתפללים בכוונה ומיישרים אורחותיהם, והנה משעה שהם גדלים ומתבגרים כאילו הם משנים את עורם לבלי הכר. לצערנו, תופעה מוכרת וכוונת ללא ספק.

מלבד השוני הקיצוני המעורר פליאה, התמיהה רבה עוד יותר לאור מה שידענו כי הבל פיהם של תינוקות של בית רבן הוא הדבר הטהור ביותר שמצוי בעולמנו ועליו עומד העולם, ואם כן מדוע הבל טהור זה שאין בו חטא אינו מציל אותם מלחטוא? הרי מקולבנו שמצוה גוררת מצוה, ומדוע המצוות שעשו בצעירותם, אינן מזכות אותם בסיעתא דשמיא, שיוכלו להתמיד בדרגתם הרוחנית?

בדרה הדרוש

הם הביאו איליו עוד נדבה בבוקר בבוקר (כח כא) ראוי לתת טעם למה הביאו נדבת המשכן בבוקר דייקא, ונ"ל דידוע מ"ש ז"ל יבא זהב המשכן וכפר על זהב העגל, גם מבואר במפרשים דב' מיני חוטאים היו בעגל, א' מה שעשו העגל בפועל ממש אשר הרגום בני לוי ואשר נגפם הקב"ה, ב' מה שלא חטאו בפועל רק ה' בהם חטא שלא מיחו וגם אותן ביקש הקב"ה ללכותם ועליהם התפלל משה, ובס' אמרי ספר להג' רש"ק מבראד ז"ל כ' בזה דבר נפלא בפסוק וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, וקשה מ"ש דוקא כשיעניש אותם הקב"ה על חטא אחר או יפקיד עליהם ג"כ עון העגל ובלא"ה לא, ולפ"ז אתי שפיר דהנה חטאים היו על שלא מיחו

בעושי העגל ועברו על מ"ע הוכח תוכיח וגו' וידוע מ"ש במנחות דאין הקב"ה מעניש על מ"ע רק בעידן ריתחא ע"כ יען דבאותה שעה הי' ריתחא גדולה על עושי העגל רצה הקב"ה לענוש גם אותן שלא מיחו והועילה תפילתו של משה שלא ענישם תיכף ושוב אה"כ ליכא עידן ריתחא ואין ראוי לענו על מ"ע, ומעתא יובן הטיב מ"ש הקב"ה ביום פקדי, היינו שיעשו חטא אחר ויהיה עידן ריתחא לענוש אותן על חטא אחר, או ופקדתי עליהם חטאתם ואענישם גם על שלא מיחו בעושי העגל ועברו על מ"ע דהוכח תוכיח והבן. והנה בס' תיבת גומא פ' וירא הביא בשם רבינו הגדול הפנ"י ז"ל בפסוק השמש יצא על הארץ ולוט בא צעורה, כי על מ"ע

מעניש בעידן ריתחא ולוט עבר מ"ע של הוכח תוכיח ואמרו חז"ל כשהשמש יוצאת ומלכי מזרח ומערב משתחווים הקב"ה כועס לכך הי' צריך לילך משם עכ"ל וא"כ מובן היטב מה שהביאו נדבת המשכן בבוקר, דעיקר ההבאה היה כדי להצילם מעונש חטא העגל, אך בלא"ה אין עונשין על מ"ע רק בעידן ריתחא, אמנם בבוקר כשהשמש יוצאת ומלכי מזרח ומערב משתחווים הקב"ה כועס ובעידן ריתחא מעניש גם על מ"ע ויש לחוש שיענישו גם הם לכן הביאו או את נדבת המשכן כדי שיכפר בעדם וינצלו מעונש. וא"ש. (ליקוט הגרשוני)

(בנועם שיח)